

УДК 336.64
JEL Classification G 310, G 320

Мацьків Володимир
аспірант кафедри фінансів
Прикарпатський національний університет імені В. Стефаника
м. Івано-Франківськ, Україна
E-mail: gy40k1986@gmail.com

МЕТОДИЧНИЙ ІНСТРУМЕНТАРІЙ ОЦІНЮВАННЯ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПІДПРИЄМСТВА

Анотація

Більшість вітчизняних підприємств відчуває відсутність оперативної і достовірної інформації. Зростає складність розуміння та інтерпретації інформації, від якої залежить діяльність підприємства і прийняття раціональних управлінських рішень. Саме тому фінансове забезпечення підприємства розглядається як комплекс організаційно-економічних заходів, спрямованих на своєчасне задоволення потреб підприємств в грошових коштах, що передбачає: фінансове планування і фінансування діяльності підприємств, отримання, зберігання, економне і доцільне витрачання грошових коштів; контроль за їх використанням, облік і звітність. Тобто – це управління капіталом, діяльність по його залученню, розміщенню і використанню. З цією метою керівництво підприємства потребує наявності ефективного інструментарію для діагностики ретроспективного і поточного фінансового стану, а також прогнозування розвитку на майбутнє.

В процесі дослідження застосовано системно-структурний метод для виділення методичного інструментарію оцінювання фінансового забезпечення підприємства.

Визначено основні принципи управління фінансовим забезпеченням підприємства, запропоновано механізм управління фінансовим забезпеченням підприємства, обґрунтовано етапи визначення рівня фінансово-інвестиційного потенціалу підприємства.

Зважаючи на відмінності і умови функціонування підприємств існує потреба у формуванні й удосконаленні методик оцінювання стану суб'єктів господарювання, здатних адекватно діагностувати їх фінансове забезпечення.

***Ключові слова:** підприємство, фінансовий механізм, фінансове забезпечення підприємства, оцінювання, ліквідність, грошові кошти, капітал, прибуток.*

Вступ.

Фінансове забезпечення підприємства розглядається як комплекс організаційно-економічних заходів спрямованих на своєчасне задоволення потреб підприємств в грошових коштах, що передбачає: фінансове планування і фінансування діяльності підприємств, отримання, зберігання, економне і доцільне витрачання грошових коштів; контроль за їх використанням, облік і звітність. Тобто – це управління капіталом, діяльність по його залученню, розміщенню і використанню.

Фінансове забезпечення виробничих процесів підприємства, виступаючи одним із значущих каналів руху грошових потоків, характеризує здатність фінансової системи сформувати такі економічні відносини між суб'єктами відтворювального процесу з приводу руху фінансових ресурсів,

котрі забезпечать розвиток економіки і задоволення соціально-економічних потреб суспільства.

Основними цілями діяльності підприємства є: отримання прибутку для фінансування поточної, виробничої і фінансової діяльності; максимізація доходів акціонерів і власників; задоволення потреб населення; формування репутації стабільного і економічно стійкого партнера; запобігання банкрутства.

З метою досягнення цих цілей керівництво підприємства потребує наявності ефективного інструментарію для діагностики ретроспективного і поточного фінансового стану, а також прогнозування розвитку на майбутнє.

Аналіз останніх досліджень та публікацій.

Становлення системи методичного інструментарію оцінювання фінансового забезпечення підприємств України триває й досі. Вагомий внесок у розвиток методики дослідження фінансового забезпечення внесли такі науковці: В.І. Аранчій, М.І. Баканов, В.Д. Базилевич, І.А. Бланк [1], О.Є. Гудзь [2], М.Я. Дем'яненко, Л.В. Дікань [3], О.Р. Жидяк [4], І.В. Зятковський [5], В.М. Івахненко, О.П. Кириленко, М.Я. Коробов, М.І. Крупка [6], Є.В. Мних, В.М. Опарін [7], А.М. Поддєрьогін, Н.С. Прокопенко, П.Т. Саблук, П.А. Стецюк [8], А.Д. Шеремет, С.І. Юрій та інші.

Однак, в контексті обмеженості бюджетних ресурсів, нестабільності державної політики у сфері фінансової підтримки підприємництва та стимулювання альтернативних форм фінансування бізнесу, відсутності дієвих механізмів фінансово-кредитного забезпечення, що супроводжується високим рівнем фінансових ризиків, досі не вдалося відпрацювати раціональний механізм оцінювання фінансового забезпечення підприємств. Разом з тим, віддаючи належне отриманим результатам, залишаються дискусійними погляди вчених щодо різноманітних методик і підходів в оцінюванні ефективності функціонування підприємства, що і спричинило появу наукового інтересу до зазначеної проблематики.

Мета.

Мета статті полягає в обґрунтуванні базових положень формування і використання методичного інструментарію оцінювання фінансового забезпечення підприємства.

Методологія дослідження.

Для досягнення мети застосовано емпіричний, системний, метод теоретичного узагальнення та системно-структурний – при дослідженні й обґрунтуванні сутності, теоретичних засад структуризації і формування методики оцінювання фінансового забезпечення підприємства.

Результати.

Модель управління фінансовим забезпеченням підприємства має будуватися на принципах:

- 1) єдності (методика розрахунку показників програмної моделі повинна бути єдиною для всіх суб'єктів підприємництва);
- 2) універсальності (показники повинні застосовуватися ними незалежно від галузевих відмінностей);
- 3) порівняльності (показники повинні виражатися в однакових одиницях виміру, мати однаковий економічний зміст і вираховуватися за певні періоди);
- 4) достовірності (вихідні дані для розрахунку показників повинні міститися в документах, що мають юридичну силу і статус нормативно-правового акта);
- 5) суттєвості (результати застосування методики повинні використовуватися для прийняття подальших рішень в сфері управління фінансами).

Інструменти управління фінансами господарюючого суб'єкта.

У процесі управління фінансами суб'єкта господарювання важливо вибрати відповідний для нього набір показників оцінки ефективності фінансової діяльності в розрізі об'єктів фінансового

управління. Пропонується використовувати наступний механізм управління фінансовим забезпеченням підприємства, що містить оціночні показники, які взаємодіють і доповнюють один одного (табл. 1).

Таблиця 1

Механізм управління фінансовим забезпеченням підприємства

Грошовий капітал	Стандартні показники	Коефіцієнт автономії, коефіцієнт фінансування, рентабельність капіталу, коефіцієнт оборотності капіталу та ін.
	Додаткові показники	Середньозважена вартість капіталу, вартість організації, ефект фінансового важеля тощо
Вкладення в основний капітал	Стандартні показники	Залишкова вартість майна, амортизаційні відрахування, рентабельність основного капіталу та ін.
	Додаткові показники	Ринкова вартість майна, коефіцієнт оновлення основних фондів, чиста приведена вартість, внутрішня норма прибутковості, період окупності вкладень в основний капітал та ін.
Вкладення в оборотний капітал	Стандартні показники	Величина власних оборотних коштів, коефіцієнт поточної ліквідності, рентабельність оборотного капіталу, рентабельність виробництва, коефіцієнт оборотності оборотних коштів й ін.
	Додаткові показники	Співвідношення важкореалізованих і легкореалізованих активів, тривалість обороту поточних активів, мінімальна потреба в грошових активах, сума можливого термінового вилучення грошових активів та ін.
Витрати	Стандартні показники	Обсяг видатків, пов'язаних з виробництвом; рентабельність виробництва; обсяг видатків, пов'язаних з реалізацією продукції; обсяг витрат по основній діяльності; рентабельність основної діяльності та ін.
	Додаткові показники	Обсяг постійних і змінних витрат; маржинальний дохід по продуктах; частка покриття змінних витрат по продуктах; критичний обсяг продажів; запас фінансової міцності; ефект операційного важеля й ін.
Прибуток	Стандартні показники	Окремі види прибутку, рентабельність капіталу, рентабельність виробництва, рентабельність продажів, рентабельність власного капіталу, рентабельність інвестованого капіталу та ін.
	Додаткові показники	Критичний обсяг продажів, покриття витрат по продуктах (відносний маржинальний дохід), ефект операційного важеля, ефект фінансового важеля, вартість організації та ін.
Грошові потоки	Стандартні показники	Величина вхідних грошових потоків, величина вихідних грошових потоків, результуючий грошовий потік від основної діяльності, результуючий грошовий потік від інвестиційної діяльності, результуючий грошовий потік від фінансової діяльності, сальдо накопичувальне, коефіцієнти ліквідності й ін.
	Додаткові показники	Ліквідний грошовий потік, чиста кредитна позиція, коефіцієнти інкасування та ін.

*Джерело: систематизовано та візуалізовано автором.

Система аналітичних коефіцієнтів – провідний елемент аналізу фінансового стану застосовується різними групами користувачів: менеджерами, аналітиками, акціонерами, інвесторами, кредиторами. Виділяють п'ять груп показників за такими напрямками фінансового аналізу:

1. Аналіз ліквідності. Показники цієї групи дозволяють описати і проаналізувати здатність підприємства відповідати за своїми поточними зобов'язаннями. В основу алгоритму розрахунку цих показників закладена ідея зіставлення поточних активів (оборотних коштів) з короткостроковими пасивами. В результаті розрахунку встановлюється, чи в достатній мірі підприємство забезпечене обіговими коштами, необхідними для розрахунків з кредиторами по поточних операціях. Оскільки різні види оборотних коштів мають різний ступінь ліквідності (здатності швидкої конвертації в абсолютно ліквідні кошти – грошові кошти), розраховують кілька коефіцієнтів ліквідності.

2. Аналіз поточної діяльності. З позиції кругообігу коштів діяльність будь-якого підприємства – це процес безперервної трансформації одних видів активів в інші:

$$\dots + \text{ГК} + \text{СС} + \text{НВ} + \text{ГП} + \text{КР} + \text{ДС} + \dots, \quad (1)$$

де ГК – грошові кошти; СС – сировина на складі; НВ – незавершене виробництво; ГП – готова продукція; КР – кошти в розрахунках.

Ефективність поточної фінансово-господарської діяльності може бути оцінена тривалістю операційного циклу, що залежить від оборотності коштів в різних видах активів. Прискорення оборотності свідчить про підвищення ефективності використання активів. Тому основними показниками є ефективність використання матеріальних, трудових і фінансових ресурсів: фондівіддача, коефіцієнти оборотності коштів у запасах і розрахунках.

3. Аналіз фінансової стійкості. За допомогою цих показників оцінюються склад джерел фінансування і динаміка співвідношення між ними. Аналіз ґрунтується на тому, що джерела коштів різняться за рівнем ціни капіталу, ступенем доступності, рівнем надійності, ступенем ризику тощо.

4. Аналіз рентабельності. Показники цієї групи призначені для оцінки загальної ефективності вкладення коштів у підприємство. На відміну від показників інших груп тут абстрагуються від конкретних видів активів і аналізують рентабельність капіталу в цілому. Основними показниками є рентабельність сукупного капіталу і рентабельність власного капіталу.

5. Аналіз стану та діяльності на ринку капіталів. В рамках цього аналізу виконуються просторово-тимчасові зіставлення показників, що характеризують стан підприємства на ринку цінних паперів: дивідендний дохід, дохід на акцію, цінність акції та ін. Цей фрагмент аналізу виконується переважно підприємствами, акції яких вільно котируються на біржі. Підприємство, що має тимчасово вільні грошові кошти і бажає вкласти їх в цінні папери, також орієнтується на показники даної групи.

Фінансовий потенціал характеризується фінансовою незалежністю підприємства, його фінансовою стійкістю та кредитоспроможністю (ліквідністю).

Фінансово-інвестиційний потенціал підприємства – це відносини, що виникають на підприємстві з приводу досягнення максимально можливого фінансового результату за умови:

– наявності власного капіталу, достатнього для виконання умов ліквідності і фінансової стійкості;

– можливостей залучення капіталу в обсязі, необхідному для реалізації ефективних інвестиційних проектів;

– рентабельності вкладеного капіталу;

– наявності ефективної системи управління фінансами, що забезпечує прозорість поточного і майбутнього фінансового стану.

Методика визначення рівня фінансово-інвестиційного потенціалу підприємства включає в себе наступні етапи.

1. Визначення рівнів фінансового потенціалу та їх характеристик.

2. Оцінка підприємства за фінансовими показниками.

На даному етапі пропонується провести експрес-аналіз основних показників, що характеризують ліквідність, платоспроможність і фінансову стійкість підприємства.

Оцінка рівня фінансової стійкості підприємства тільки за допомогою аналізу структури джерел фінансування, як це досить часто здійснюється на практиці за допомогою порівняльного аналізу абсолютних показників статей активу та пасиву, може дати спотворені результати. Так, наприклад, в періоди фінансово-економічних криз в пасиві балансу підприємства, як правило, відсутні позикові кошти через зниження його кредитоспроможності, при цьому фінансові коефіцієнти показують досить високий рівень фінансової стійкості, що суперечить стану фірми де-факто.

Знаходження меж фінансової стійкості підприємства відносять до переліку найбільш важливих економічних завдань, адже низький рівень фінансової стійкості може привести до неплатоспроможності підприємства і відсутності у нього коштів для розширення виробництва, а надлишкова фінансова стійкість буде перешкодою в розвитку, через надлишкові запаси і резерви.

Тому фінансову стійкість необхідно характеризувати станом фінансових ресурсів, які відповідають вимогам ринку і потребам розвитку підприємства.

Оцінка рівня фінансової стійкості підприємств в загальному вигляді здійснюється цілою низкою показників, за допомогою яких можна сформулювати комплекс оперативних і довгострокових

заходів для протидії негативним чинникам, попередження і подолання можливих негативних загроз. Це передбачає необхідність вивчення таких аспектів фінансової діяльності підприємства, як: поліпшення якості активів, збільшення власного капіталу, достатність рівня рентабельності з урахуванням фінансових ризиків, необхідний рівень ліквідності з одночасним отриманням стабільних доходів і можливостей залучення позикових коштів.

Мета аналізу фінансової стійкості – оцінити здатність підприємства погашати свої зобов'язання і зберігати права володіння майном в довгостроковій перспективі. Здатність підприємства погашати зобов'язання в довгостроковій перспективі визначається співвідношенням власних і позикових коштів і їх структурою.

Мета деталізованого аналізу фінансового стану – це більш детальна характеристика майнового і фінансового становища господарюючого суб'єкта, результатів його діяльності в минулому звітному періоді, а також можливостей розвитку суб'єкта на перспективу. Він конкретизує, доповнює і розширює окремі процедури експрес-аналізу. При цьому ступінь деталізації залежить від бажання аналітика.

У загальному вигляді програма поглибленого аналізу фінансово-господарської діяльності підприємства виглядає наступним чином:

1. Попередній огляд економічного і фінансового становища суб'єкта господарювання.
 - 1.1. Характеристика загальної спрямованості фінансово-господарської діяльності.
 - 1.2. Виявлення «проблемних» статей звітності.
2. Оцінка і аналіз економічного потенціалу суб'єкта господарювання.
 - 2.1. Оцінка майнового стану.
 - 2.1.1. Побудова аналітичного балансу-нетто.
 - 2.1.2. Вертикальний аналіз балансу.
 - 2.1.3. Горизонтальний аналіз балансу.
 - 2.1.4. Аналіз якісних зрушень у майновому положенні.
 - 2.2. Оцінка фінансового становища.
 - 2.2.1. Оцінка ліквідності.
 - 2.2.2. Оцінка фінансової стійкості.
3. Оцінка і аналіз результативності фінансово-господарської діяльності суб'єкта господарювання.
 - 3.1. Оцінка виробничої (основної) діяльності.
 - 3.2. Аналіз рентабельності.
 - 3.3. Оцінка положення на ринку цінних паперів.

При оцінці фінансової стійкості важливо використовувати сукупність найрізноманітніших методів, що становлять певну систему. В першу чергу, це методи фінансового аналізу стану підприємства: метод порівняння, вертикальний аналіз, горизонтальний аналіз, факторний аналіз, аналіз за допомогою фінансових коефіцієнтів, нормативний, балансовий, метод експертних оцінок та метод абсолютних і середніх величин. Це так звані кількісні або формалізовані методи. Вони поділяються, в свою чергу, на статистичні, бухгалтерські, економіко-математичні та інші методи.

Оцінювати фінансову стійкість доцільно за допомогою абсолютних і відносних показників таких, як: наявність власних оборотних коштів, наявність власних довгострокових джерел фінансування запасів, величина основних джерел формування запасів, надлишок / нестача власних оборотних коштів, надлишок / нестача власних і довгострокових позикових джерел формування запасів, надлишок / нестача загальної величини основних джерел формування запасів, коефіцієнт незалежності, коефіцієнт фінансової стійкості, коефіцієнт фінансування, коефіцієнт інвестування.

Важливу роль в аналізі фінансової стійкості підприємства відіграють відносні показники. Вони дають змогу зіставити непорівнянні показники за абсолютними величинами, більш стійкі в часі. Відносні показники для оцінки фінансового стану підприємства повинні утворювати аналітичну систему показників. А це означає, що вони не повинні дублювати і суперечити один одному.

Ефективність проведення оцінки та аналізу фінансової стійкості підприємства залежить від якості її інформаційної бази. Інформаційною базою для оцінки коефіцієнтів фінансової стійкості є фінансова звітність підприємства, показники управлінського обліку.

Базовими параметрами при аналізі фінансової стійкості можуть бути:

- значення показників за попередні періоди;
- середньогалузеві значення показників;
- значення показників аналогічних підприємств;
- державні нормативи і рекомендовані показники.

Найчастіше при оцінці фінансової стійкості підприємства використовують такі показники структури капіталу:

- 1) коефіцієнт незалежності;
- 2) коефіцієнт фінансової стійкості;
- 3) коефіцієнт фінансування;
- 4) коефіцієнт інвестування.

Група трансакційних чинників – організаційна, інституційна та інформаційна. Ця група в контексті управління фінансовою стійкістю обумовлює зв'язок підприємства і економічних суб'єктів зовнішнього середовища за допомогою загальних фінансових відносин з акумуляції та розподілу фінансових ресурсів.

Такі відмінності обумовлюють відмінності видів трансформаційних і трансакційних витрат, що виникають в процесі діяльності економічного суб'єкта. Фінансова стійкість формується на підприємстві, тому саме трансакційні витрати служать безпосереднім кількісним виміром чинників, що впливають на його фінансову стійкість, а трансформаційні витрати – непрямим (або опосередкованим).

Ресурсно-факторний підхід до управління фінансовою стійкістю підприємства передбачає виділення стадій трансформації фінансових ресурсів: фінансові умови, які виступають джерелами фінансових ресурсів, перетворюються у фінансові запаси, які трансформуються в чинники виробництва, проходячи далі такі стадії, як: формування витрат, виручки, прибутку, капіталізація активів, інвестування, формування капіталу, що визначає нові фінансові умови.

Найважливіший принцип при організації руху фінансових потоків – забезпечення їх безперервності. Однак практично неможливо організувати повністю безперервний фінансовий цикл підприємства, а надходження фінансових ресурсів синхронізувати з потребами виробничого процесу, тому при дослідженні фінансової стійкості особливу увагу слід звернути на фінансовий запас.

Аналіз існуючих методичних підходів до оцінки фінансової стійкості підприємства показав, що єдиного підходу не існує. Відмінності проявляються не тільки в кількості використовуваних показників, послідовності і структурі аналізу, але і в розрахунку абсолютних і відносних показників, що характеризують ліквідність, платоспроможність і фінансову стійкість підприємства.

Доцільно виділити найбільш поширені фінансові показники:

– показники фінансової стійкості (показники структури капіталу і платоспроможності або коефіцієнти управління джерелами коштів). Показники характеризують ступінь залежності підприємства від зовнішніх джерел фінансування. Якщо співвідношення власного капіталу і позикових коштів має значне відхилення в бік боргів, підприємство може легко збанкрутувати, якщо в декілька кредиторів одночасно зажадають свої гроші назад;

– коефіцієнти, що характеризують платоспроможність і ліквідність підприємства. Ці показники відображають здатність підприємства вчасно розраховуватися за своїми зобов'язаннями (оплачувати рахунки постачальників, повертати кредити, здійснювати оплату праці робітників, вносити платежі до бюджетів і в позабюджетні фонди). Якщо загальні активи підприємства є більшими ніж його довгострокові і короткострокові зобов'язання, то воно вважається платоспроможним. Високий коефіцієнт платоспроможності свідчить про те, що у підприємства є

можливість, при мінімальному фінансовому ризику, залучити додаткові кошти зі сторони. Відсутність коштів у підприємства на рахунку в банку в певний момент часу може призвести до кризового фінансового стану, тому необхідно приділяти належну увагу їх наявності.

Здатність будь-якого активу трансформуватися в грошові кошти є не що інше, як ліквідність, а тривалість часового періоду, протягом якого ця трансформація може бути здійснена, називається ступенем ліквідності. Показники ліквідності дозволяють оцінити здатність підприємства оплатити короткострокові зобов'язання, реалізуючи свої поточні активи (оборотні кошти);

– показники рентабельності (прибутковості), що узагальнюють результати економічної ефективності діяльності підприємства. Показники рентабельності характеризують факторне середовище формування прибутку підприємств і можуть застосовуватися при аналізі ефективності управління підприємством, при визначенні довгострокової перспективи, а також використовуватися як інструмент ціноутворення та інвестиційної політики. Показник рентабельності більш повніше, ніж прибуток, характеризує остаточні результати господарювання, тому що його величина показує співвідношення ефекту з наявними або використаними ресурсами;

– коефіцієнти управління активами (показники ділової активності), що відображають динамічність розвитку підприємства у досягненні ним визначеної мети. Показники ділової активності характеризують результати і ступінь інтенсивності менеджменту, поточної основної виробничої діяльності, ефективність використання матеріальних, трудових і фінансових ресурсів;

– показники ринкової активності характеризують кон'юнктуру акцій підприємства на ринку. Вони є індикатором прибутковості або загрози для власників майна та потенційних інвесторів. При цьому власників майна цікавить належний розподіл прибутку, зокрема, яка його частина реінвестується, а яка частка виплачується їм як дивіденди. Прибуток, що направляють на розвиток, показує, якою мірою підприємство зберігає здатність до самофінансування, тобто до зростання власного капіталу за рахунок внутрішніх джерел.

На основі аналізу різних методик можна зробити висновок, що вони в цілому ґрунтуються на розрахунку в основному відносних фінансових показників. Фактично всі підходи припускають використання або бальної оцінки, або вагомості, за допомогою якої розраховується підсумковий показник (рейтинг). Так, О. Є. Гудзь звертає увагу на те, що головною визначальною ознакою елементів, які можна віднести до фінансових ресурсів підприємства, є спроможність у будь-який момент оплатити борги та погашати фінансові зобов'язання, які виникають, коштами, що є у наявності, тобто ліквідність [2, с. 49].

Найбільш часто використовуваними показниками для оцінки фінансової стійкості, присутніми в різних методиках, є показники, що характеризують ліквідність, структуру капіталу, рентабельність і поточну діяльність (ділову активність). Однак для більшої ефективності було б доцільним не тільки розширити коло використовуваних показників, наприклад, коефіцієнтом критичної ліквідності – фінансовим коефіцієнтом, рівним відношенню високоліквідних поточних активів до короткострокових зобов'язань (поточних пасивів), але й активніше використовувати методи математичного аналізу, моделювання та прогнозування, зокрема інструменти багатовимірного аналізу: Statistica, SPSS, MS Excel та ін.

Важливим моментом оцінки управління капіталом підприємства є аналіз ефективності та інтенсивності його використання. Ефективність використання капіталу характеризується його прибутковістю (рентабельністю).

Якщо підприємство користується кредитними ресурсами, воно збільшує або зменшує рентабельність власних коштів, в залежності від співвідношення власних і позикових коштів у пасиві та від величини відсоткової ставки. Приріст рентабельності власних коштів, що одержується завдяки використанню кредиту, характеризує ефект фінансового важеля. Використання позикових коштів є вигідним, якщо запозичення дасть змогу підприємству збільшити рівень ефекту фінансового важеля. Тому діяльність підприємства має бути спрямована на збільшення суми власного капіталу і підвищення його ефективності, з урахуванням обов'язкового наявного ліміту

величини позикових коштів. Оптимально організовуючи процес управління позиковими коштами, підприємство у змозі стабілізувати свій фінансовий стан.

Навність кредиторської заборгованості вимагає посилення контролю за її обсягами і термінами погашення. Підприємству необхідно вести платіжний календар з метою недопущення прострочення платежів. Крім того, він дасть змогу скоординувати час надходження коштів при погашенні заборгованості дебіторами та інших надходжень з настанням термінів погашення кредиторської заборгованості, а також здійснювати платежі вчасно. Позитивним моментом для підприємства є оптимальне співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості.

Точно визначити оптимальну структуру капіталу для конкретного підприємства або вартість капіталу при будь-якій заданій його структурі, ґрунтуючись лише на вивчені теоретичного і практичного досвіду, досить складно. Рішення про зміну структури капіталу передбачає проведення відповідного аналізу.

Співвідношення власного капіталу і позикових коштів залежить від виду діяльності підприємства. Частка власного капіталу в їх загальному обсязі може бути менше половини, проте, такі підприємства будуть зберігати досить високу фінансову стійкість. Це, в першу чергу, стосується підприємств, діяльність яких характеризується високою оборотністю активів, стабільним попитом на реалізовану продукцію, низьким рівнем постійних витрат, в яких налагоджені канали постачання та збуту.

Як зазначає О. Є. Гудзь [2, с. 50], фінансові ресурси в сучасних умовах є саме тією частиною оборотних активів, які найбільше впливають на платоспроможність сільськогосподарських підприємств і рівень забезпеченості яких визначається саме показниками платоспроможності – ліквідності.

Підприємства, у яких значна питома вага нерухомого майна, повинні мати велику частку власних джерел (щоб обсяг довгострокового фінансування перекивав величину довгострокових активів). Загальне правило забезпечення фінансової стійкості – довгострокові активи повинні бути сформовані за рахунок довгострокових джерел, власних і позикових. Якщо підприємство не має в своєму розпорядженні позикових коштів, що залучаються на тривалій основі, основні засоби та інші необоротні активи повинні формуватися за рахунок власного капіталу.

Джерелами власних коштів підприємства є прибуток і амортизація, а також акціонерний капітал.

Існує декілька методик для оцінки ефективності бізнес-процесів. До найбільш відомих можна віднести: управління на основі EVA (EVA-based management), збалансовану систему показників BSC (Balanced Scorecard), методологію Tableau of bord, методи вартісного аналізу процесів (ABC – activity-based costing) і динамічні методи імітаційного моделювання.

Методика EVA – це економічна додана вартість (Economic value added). Вона визначається як різниця між чистим прибутком підприємства після сплати податків і вартістю капіталу. Вартість капіталу визначається на основі ставки прибутковості капіталу. Тобто показник EVA відображає здатність підприємства отримати додатковий дохід від своєї діяльності.

Незважаючи на фінансовий зміст EVA, з її допомогою можна зіставляти окремі бізнес-проекти і виявляти нерентабельні підрозділи за рахунок побудови дерева утворення доданої вартості, контролю цілей і визначення відповідальних за результати.

Згідно з цією методикою, у всіх бізнес-процесах можна виділити дві складові – яка додає цінності продукту, і ту, яка не збільшує його споживчу цінність. Цей критерій використовують як основу для вдосконалення бізнес-процесів. В цілому, аналіз доданої вартості процесу повинен визначити співвідношення ринкової вартості і фактично понесених витрат на виробництво продукту, тобто додана вартість визначається як різниця між вартістю продукту після обробки і вартістю до обробки.

Ця методика може бути застосована лише для оцінки основних бізнес-процесів, а також процесів розвитку підприємства.

Методологія Tableau of bord – одна з відомих комплексних методологій управління підприємством і його ефективністю. Комплексність даної методики визначається використанням, поряд з фінансовими, нефінансових показників. В основі даного підходу лежить побудова ієрархічного дерева показників через їх декомпозицію. На нижніх його рівнях використовуються нефінансові показники, які в міру наближення до вершини перетворюються у фінансові. Всі показники поділяються, крім фінансової приналежності, на цільові (або стратегічні) і функціональні. Ще одна важлива умова для побудови дерева показників – це використання на верхніх рівнях дерева в основному цільових показників, на нижньому і середньому рівнях – функціональних показників, що відображають результат конкретних дій. Важливий параметр функціональних показників – це їх вимірність в кількісному вираженні.

Дана методологія має низку переваг, таких, як: можливість проводити оцінку управлінського процесу на кожному рівні і об'єднувати стратегічні цілі підприємства з його операційними результатами, будувати більш різноманітні і гнучкі системи показників ефективності. Методологію Tableau of bord досить легко застосувати в практиці управління підприємств аграрного бізнесу. Для додання системі певної рівноваги можна доповнити дану методику інструментами якісного аналізу, зокрема, на основі експертних оцінок збалансувати систему показників, щоб не допустити її перекосу.

Висновки і перспективи.

Розглянуті методики дають змогу оцінити і проаналізувати фінансову стійкість підприємства. Наведені методики в сукупності дозволяють отримати повне уявлення про фінансовий стан підприємства. Проте, некоректним є встановлення будь-яких кількісних обмежувачів, тому що для кожного підприємства існують свої специфічні умови розвитку і фінансування. Однак можна об'єднати процес і стадії оптимізації структури капіталу.

Отже, аналіз фінансової стійкості та платоспроможності підприємства набуває особливої актуальності в умовах фінансової кризи, оскільки основною умовою забезпечення стійкості підприємства є створення достатнього обсягу фінансових ресурсів, необхідних для підтримки конкурентоспроможного виробництва, своєчасного виконання зобов'язань перед співробітниками, кредиторами, податковими органами тощо. Тому в сучасних умовах існує необхідність розробки і вдосконалення аналітичних інструментів діагностики стану підприємства, здатних адекватно оцінювати його фінансове забезпечення.

Список використаних джерел

1. Бланк И.А. Основы финансового менеджмента. Т. 2. Київ : Ника-Центр, 1999. 512 с.
2. Гудзь О.Є. Забезпечення сільськогосподарських підприємств фінансовими ресурсами в період змін та стабілізації. *Економіка АПК*. 2007. № 3. С. 46-53.
3. Дікань Л.В., Голуб Ю.О. Фінансове забезпечення діяльності підприємства: сутність та джерела. *Економіка розвитку*. 2007. № 3 (43). С. 65-68.
4. Жидяк О.Р. Проблеми вдосконалення механізму фінансування підприємницьких структур аграрної сфери. *БІЗНЕС ІНФОРМ*. 2013. № 2. С. 139-141.
5. Зятковський І.В. Фінансове забезпечення діяльності підприємств: монографія. Тернопіль : Економічна думка, 2000. 215 с.
6. Крупка М.І., Демчишак Н.Б. Оцінка фінансового потенціалу інвестиційної діяльності в економіці України. *Фінанси України*. 2011. №11. С. 22-32.
7. Опарін В.М. Фінанси (загальна теорія) : навчальний посібник. Київ : КНЕУ, 2001. 240 с.
8. Стецюк П.А. Формування фінансових ресурсів сільськогосподарських підприємств. *Економіка АПК*. 2005. № 11. С. 111-116.

Статтю отримано: 18.10.2018 / Рецензування 23.11.2018 / Прийнято до друку: 21.12.2018

Volodymyr Matskiv
Postgraduate Student
Department of Finance
V. Stefanyk Precarpathian National University
Ivano-Frankivsk, Ukraine
E-mail: gy40k1986@gmail.com

METHODICAL TOOL FOR EVALUATING FINANCIAL SUPPORT OF THE ENTERPRISE

Abstract

Most domestic enterprises feel the lack of prompt and reliable information. The complexity of understanding and interpretation of information, from which the activity of the enterprise depends on the adoption of rational management decisions, is growing. That is why financial support of the enterprise is considered as a complex of organizational and economic measures aimed at timely meeting the needs of enterprises in cash, which includes: financial planning and financing of enterprises, receiving, storing, economical and expedient spending of money; control over their use, accounting and reporting.

That is the management of the capital, activities for its attraction, placement and use. For this purpose, the enterprise management needs an effective tool for diagnosing the retrospective and current financial condition, as well as forecasting future development.

The methods of theoretical generalization and empirical methods are used in the course of the research – to determine the theoretical foundations of financial security and its contents; the system and structural method is used for the allocation of methodical tools for evaluating the financial support of the enterprise.

The basic principles of management of financial support of the enterprise are defined, the mechanism of management of financial support of the enterprise is proposed, the stages of determining the level of financial and investment potential of the enterprise are substantiated.

Given the differences and conditions of operation of enterprises there is a need for the formation and improvement of methods for assessing the state of economic entities that are able to adequately diagnose their financial support.

Keywords: enterprise, financial mechanism, financial support of the enterprise, estimation, liquidity, money resources, capital, profit.

References

1. Blank, I.A. (1999). *Osnovy finansovogo menedzhmenta* [Fundamentals of financial]. Kyiv : Nika-Tsentr. [in Ukrainian]
2. Hudz, O.Ie. (2007). Zabezpechennia silskohospodarskykh pidpriemstv finansovymy resursamy v period zmin ta stabilizatsii [Provision of agricultural enterprises with financial resources during the period of change and stabilization]. *Ekonomika APK [Economy of agroindustrial complex]*, 3, 46-53. [in Ukrainian]
3. Dikan, L.V., & Holub, Yu.O. (2007). Finansove zabezpechennia diialnosti pidpriemstva: sutnist ta dzherela [Financial support of the enterprise: essence and sources.]. *Ekonomika rozvytku [Development Economics]*, 3 (43), 65–68. [in Ukrainian]
4. Zhydiak, O.R. (2013). Problemy vdoskonalennia mekhanizmu finansuvannia pidpriemnytskykh struktur ahrarnoi sfery [Problems of improvement of the mechanism of financing of entrepreneurial structures of agrarian sphere]. *BIZNES INFORM*, 2, 139-141. [in Ukrainian]
5. Ziatkovskiy, I.V. (2000). *Finansove zabezpechennia diialnosti pidpriemstv* [Financial support of the activity of enterprises]. Ternopil: Ekonomichna dumka. [in Ukrainian]
6. Krupka, M.I., & Demchyshak, N.B. (2011). Otsinka finansovoho potentsialu investytsiinoi diialnosti v ekonomitsi Ukrainy [Estimation of the financial potential of investment activity in the Ukrainian economy]. *Finansy Ukrainy [Finance of Ukraine]*, 11, 22-32. [in Ukrainian]
7. Oparin, V.M. (2001). *Finansy (zahalna teoriia)* [Finance (general theory)]. Kyiv: KNEU. [in Ukrainian]
8. Stetsiuk, P.A. (2005). Formuvannia finansovykh resursiv silskohospodarskykh pidpriemstv [Formation of financial resources of agricultural enterprises]. *Ekonomika APK [Economy of agroindustrial complex]*, 11, 111–116. [in Ukrainian]

Received: 10.18.2018 / Review 11.23.2018 / Accepted 12.21.2018